

PÁPAI BALÁZSNÉ – PÁSZTOR ATTILA

Gyermekvédelem a rendőrségen

A gyermekekre irányuló figyelem az utóbbi években érzékelhető módon megváltozott. Ennek főbb állomásai voltak: a gyermekek jogairól szóló, 1989. november 20-án kelt New York-i egyezményt a magyar Országgyűlés 1991. november 12-én fogadta el, az 1991. LXIV. törvénnyel. Ily módon az egyezmény a magyar jogrendszer részévé vált.

A gyermekek jogai már a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv.-be (Gyvt.), annak II. fejezetébe beépültek. Napjainkban egyre több szó esik a gyermekek jogainak tiszteletben tartásáról, a gyermek mindenekfelett álló érdekéről (például válópereknel meghozott bírósági döntések, gyermekvédelmi hatósági eljárások). A téma aktualitását adja az is, hogy 2012 a gyermekbarát igazságszolgáltatás éve volt.

A kiskorúak védelme a rendőrségen dolgozó szakembereknek is egyik legfőbb kötelességük. A rendőrségi dolgozók észlelése alapján a szülők leggyakrabban a következő gyermeki jogokat sértik: *a testi fenyítés tilalma, illetve a gyermek elhanyagolással szembeni védelme. Sérül továbbá a gyermek testi, érzelmi és erkölcsi fejlődéshez, egészséges felnevelkedéshez való joga.* Kik végzik ezt a munkát? Elsősorban a járőrök találkoznak csavargó gyermekekkel, illetve ők mennek ki olyan bejelentésekhez, amelynek helyszínén veszélyhelyzetben lévő gyermeket találnak. Egy-egy súlyos döntést az észlelt körülmények figyelembevételével, a jogszabályi háttér függvényében kell meghozniuk. A nyomozóknak (vizsgálóknak) is tisztában kell lenniük a lehetőségeikkel, ám ők már akkor találkoznak a gyermeki jogok sérülésével, amikor büntetőeljárás folyik. A kiskorúakkal kapcsolatos veszélyhelyzetekkel általában nők foglalkoznak, az ilyen jellegű bűnügyeket többségében ugyanazok kapják. Minden kapitányságon van olyan bűnmegelőzési szakember, aki a kiskorúak védelmével is foglalkozik, a rendőr-főkapitányságon pedig külön gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátor dolgozik.

A gyermekvédelemre vonatkozó rendőri munka alapjául szolgáló jogszabályok a következők:

- 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról;

- 32/2007. (OT 26.) ORFK utasítás a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására (protokollszintű szabályozás);
- 149/1997. (IX. 10.) kormányrendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról;
- Társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája, az erre épülő cselekvési tervek, helyi közbiztonsági és bűnmegelőzési koncepciók, az erre épülő cselekvési tervek, belső normák;
- 2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről (Btk.);
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.);
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (Sztv.);
- 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről (Rtv.);
- 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól (Ket.).

A jelenleg hatályban lévő 32/2007. ORFK utasítás 2/c. pontja átveszi az 1997. évi XXXI. törvény 5. § n) pontjában rögzített kiskorú-*veszélyeztettség fogalmát*. Olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakuló állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.

Jelzőrendszeri feladatok

Baranya megye rendőrkapitányságairól *évente átlagosan 900-1000 levelet (jelzést)* küldenek munkatársaink más szervezeteknek gyermekvédelem témakörben.

Ezek okai a következők:

- eltűnt gyermek ügyében;
- tanítási időben csavargó gyermek miatt;
- kiskorú elkövető miatt;
- családi veszekedés ügyében, amelynél gyermek is jelen volt, vagy érintett volt;
- gyermek elhanyagolását észleli a rendőr;
- gyermekbántalmazás történt;
- kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt (általában több ok együtt).

Kinek jelzik, hogy baj van?

- a) a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatnak (jelzések kb. hetvenöt-nyolcvan százaléka évente); a járási gyámhivatalnak mint családvédelmi koordinációért felelős szervnek (jelzések kb. tíz-tizenöt százaléka évente);
- b) a megyei gyámhivatalhoz (megtett intézkedések visszaellenőrzése céljából); a gyermekvédelmi központba (néhány kirívó esetben évente, illetve zárt intézeti elhelyezés kezdeményezése céljából).

Paradigmaváltás az áldozatsegítésben

A Gyvt. új dimenziókat nyitott meg hazánkban a gyermekvédelem terén. A törvény egyebek mellett felsorolja a jelzőrendszer tagjait, feladatait, amelyek valamennyi érintett szakember számára merőben új teendőket jelentettek.

Az eltelt több mint egy évtizedben a szakemberek részéről megtörtént a kompetenciahatárok meghúzése. A jelzőrendszeri tagok – köztük a rendőrök is – ismerik törvényi kötelezettségeiket, ám a végrehajtásban dolgozó munkatársak számára hiányzik az egységes protokoll.

Ennek alapja néhány évek óta visszatérő kérdés: vajon *hol húzódik az a határ*, amikor egy veszélyhelyzetet észlelőnek már tennie kell valamit, legyen az rendőr, pedagógus, családgondozó, bármilyen gyermekvédelmi szakember. *Melyek azok a helyzetek*, amikor a társszerveket haladéktalanul, azaz percekben belül értesíteni kell? Egyáltalán szabad ilyet tenni? *Mikor elég levélben*, a szokásos rendszerben alkalmazni az ügymenetet?

A gyermekek veszélyeztetettségének mértéke e témában szeretne segítséget nyújtani a hétköznapiakban. Nem titkolva azt a tényit, hogy a legnagyobb körülméktől azok a családok igénylik, amelyeknél elsősre nem lehet eldönteni, kell-e tenni valamit.

A veszélyeztetettség kategóriák meghatározásánál az elmúlt években előforduló gyakorlati példákat állítottunk csatasorba, figyelembe véve a megyénkben meglévő tapasztalatokat. Nem titkolt szándékunk az egységes fellépésre törekvés, valamint a jogtudatosság erősítése. A feladatok végrehajtásakor munkatársainknak mindenkor a kiskorú gyermek érdekeire figyelemmel, a jogait szavatolva kell eljárniuk. Döntő szempont: *a gyermek mindenekfelett álló érdekeinek védelme*. Ha ennek megvalósítása nem lehetséges, a gyermek legjobb érdekét kell figyelembe venni a rendőri intézkedések idején.

Elsőként vizsgáljuk meg közelebbről a jogszabályi hátteret, mennyiben nyújt segítséget a gyakorlati munkavégzéskor!

A kiskorú veszélyeztetése mint bűncselekmény

A Btk. 208. §-a tartalmazza a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény tényállását.

- (1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi fejlődését veszélyezteti, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bek. szerint büntetendő az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt
 - a) bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábír vagy rábírnai törekszik,
 - b) bűncselekmény elkövetéséhez felajánl.

A 2012. évi C. törvény alkotója a gyermekmunkát és a kapcsolattartás akadályozását a XX. fejezetben a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények közé sorolja, a 209. és 210. §-ban önálló tényállásként jelennek meg.

A büntető törvénykönyvben megfogalmazott tényállás alapján számos kérdés fogalmazódott meg bennem. A kiskorú veszélyeztetése büntettnél a bűncselekmény tárgya a kiskorúak testi, szellemi és erkölcsi fejlődése. A passzív alany maga a kiskorú (tizennyolc év alatti) személy. A megvalósulás tipikus esete a kötelesség nem teljesítése, elmulasztása. Elkövetési magatartása rendszerint folyamatos jellegű.

Az egyes szakaszoknál eltérő elkövetési magatartások jelennek meg.

- Az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény elkövetési magatartása a kiskorú nevelésének, felügyeletének vagy gondozásának feladataiból származó *kötelességek súlyos megszegése*.
- A (2) bekezdésben az elkövetési magatartás *felbujtásszerű cselekményekkel valósul meg*, az elkövetési magatartás mindig szándékos, eredménye a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődésének veszélyeztetése.

A Btk. 208. §-a alapján súlyos kötelességszegésnek minősül, ha az elkövető az általános társadalmi felfogás szerinti minimális elvárhatóság követelmény-

nyeinek sem tesz eleget. Szerettem volna magyarázatot kapni néhány előbbiekben megfogalmazott kifejezésre is: Mít jelent az általános társadalmi felfogás? Mi az a minimális elvárhatóság? Mely cselekmény az, amely a minimális elvárhatóság követelményeinek nem tesz eleget?

A választ a jogalkotó a jogalkalmazókra bízta. Gyakran elmondott tény az is, a gyermekvédelmi ügyeknél nem tudunk kategóriákat felállítani, mivel minden ügy más és más. A döntésekkor egyenként kell megítélnünk, az adott ügy komplexitásában vajon átlépi-e a bűncselekményi határt. Csak a vizsgáló foglalkozik vele, vagy az ügyész is vádat emel? Születik majd bírósági ítélet? További válaszokat várok a következőkben is:

- a) Felmentik-e a vádlottat a kiskorú veszélyeztetésének vádja alól, ha nem bizonyítható, hogy az élettársát gyermekei jelenlétében rendszeresen bántalmazta, és ezáltal a gyermekek testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyeztette?
- b) Az évekig tartó lelki terrornak van-e olyan esete, amely már átlépi a bűncselekményi határt?
- c) Hol húzódik a határ, amikor még nem kell büntetőeljárást kezdeményeznem, és mikor kell?
- d) Ki ad nekem választ arra, mikor, hol kapok gyakorlati útmutatást?
- e) Egy-egy eset kapcsán hova fordulhatok, ha tudni akarom, bűncselekmény történt-e?

A feltett kérdésekre csak néhány esetben kaptunk választ. Pédig ezzel a dilemmával naponta találkozunk. Esetmegbeszélésen, védelembé vételi és sorrendezési tárgyaláson, elhelyezési értekezleten, vagy éppen egy szakmai konzultáción.*

Összesen öt kategóriát állítottunk fel. Meghatároztuk, mely esetben nincs beavatkozást alátámasztó ok egy családnál, azaz a gyermek nincs veszélyhelyzetben. Majd az alacsony súlyú, a mérsékelten súlyos, a súlyos és életveszélyes kategóriák következnek. Azonos szempontokat figyelembe véve a pszichológus szemüvegén át mutatjuk be minden fokozatnál a családi légkör, a szülői magatartás jellemzőit, a gyermek pszichés, szomatikus és higiénés állapotát, kiegészítve mindezt a rendőri teendőkkal.

A hivatkozott normák, a rendelkezésre álló szakirodalmak egyike sem mondja meg munkatársainknak, konkrétan mikor milyen teendőjük van. Ép-

* E probléma nem csak a rendőri munkát érinti. Jelen van a szociális szféra, az egészségügy, valamint a gyermekvédelmi ügyekben hatósági munkát végző gyámhivatali, jegyzőségi szakemberek körében is.

pen csak érintik e szerteágazó területet a rendőr szakközépiskolában, a Nemzeti Közszerződési Egyetemen ez a téma éppen azért mostoha még a szakmai továbbképzéseken is, mert kevés olyan rendőr van, aki egyben a gyermekvédelmi teendőkhöz is ért. Az intézkedő munkatársak rövid oktatása – akár már az iskolában – az anyag folyamatos hozzáférhetőségének megoldása egyfajta garanciát nyújt a gyermekek védelme érdekében végrehajtott intézkedéseknél. Ezzel együtt előfordulhat, hogy a vizsgálok éves szinten néhány büntetőeljárással többet vizsgálunk. Mindeközben az eddigiéknél világosabb, egyértelműbb lesz az elsődleges intézkedést végrehajtóknak, mikor mit kell tenniük. Mikor várhat még a rendőri intézkedés egy következő ismétlődő esetig, mikor célszerű csak a gyermekjóléti szolgálat értesítése, mely esetekben kell már hatósági eljárást is kezdeményezni, indokolt-e az ideiglenes elhelyezés, vagy a büntetőeljárás kezdeményezése. A lelki terror átlépi-e azt a szintet, amikor már intézkedésre van szükség? Ilyen esetekből is lehet büntetőeljárás? Melyik intézkedést szükséges alkalmazni egy másikkal párhuzamosan? A rövid, tömör, közérthető formában megfogalmazott anyag a gyors tanulást is elősegíti, ez hosszú távon hatékonyan működő gyermekvédelmi rendszerhez, sok eredményes rendőri intézkedéshez vezet. Országosan valódi partneri viszony jön létre a rendőrség és a gyermekvédelmi társszervek között. Szükséges a paradigmaváltás, hiszen rendőreink ma úgy intézkednek, hogy annak alapját a Btk. 208. §-án kívül jószívről csak a saját szülői tapasztalataik, megérzéseik segítik. Létezik egy belső norma, amely iránymutatással szolgál a gyakorlati tevékenységhez, de nem ad konkrét útmutatást az egyes esetekre. Legyen igény e téma professzionális megközelítésére.

Az általunk ajánlott módszer előnyei a következők:

- eddigiéktől eltérő, *egységes megoldás alkalmazása a gyermekvédelmi ügyekben*;
- a kevés élettapasztalatú, kevésbé rutinos rendőrök számára is *könnyen érthető, rövid idő alatt elsajátítható* ismereteket tartalmaz;
- az e tárgykörben kezdeményezett *rendőri intézkedések időtartama lerövidül*, hiszen munkatársunk tudja, mit kell tennie;
- anyagi ráfordítást nem igénylő, ezért *költséghatékony megoldás*;
- a megyénkben összegyűjtött értékes *tapasztalatok hozzáférhetővé tétele* a kevésbé tapasztalt munkatársak számára.

A konkrét teendők meghatározása segítséget nyújt a *testi sértés és zaklatás* megvalósulási formáinál. A *kiskorú veszélyeztetése* felismerésénél, az elsődleges teendők elvégzésénél egyértelmű helyzetet teremt. Ugyanígy a „tegyek

vagy *ne tegyek helyzetek közti vonal*” meghúzásánál is, amikor is eltűnik a szakemberek bizonytalansága. Járőrök, nyomozók, vizsgálók, ügyeletek, közrendvédelmi szakemberek, például szolgálatparancsnokok számára egyaránt alkalmazható az új módszer.

A várható hatások a következők:

- *egységes fellépés a hasonló típusú ügyekben az ország minden pontján;*
- *a bizonytalanság helyett nagyobb szervezetség megjelenése a kiskorúak elleni rendőri intézkedéseken;*
- *intézkedés alá vont kiskorú iránt érzett felelősség felvállalása a szakember részéről;*
- *elsődleges intézkedések eredményességének növekedése;*
- *gyermeki jogok betartása a rendőri intézkedések idején.*

Fenntarthatóság

Az évente érkező új belépőknek a tananyagot meg kell tanulniuk. Rövid idő alatt nagy létszámú munkatárs sajátítja el az újfajta szemléletet, a törvényi változásokkal együtt.

A gyermekek veszélyeztetettségének mértéke

Ahol nincs probléma – avagy nincs beavatkozást alátámasztó ok

Családi légkör, szülői magatartások jellemzői a gyermeknevelés tükrében – A gyermek számára biztonságot jelentő szülői kapcsolatok zavartalanok. A szülők valóban mérik fel a gyermekük érzelmi, fizikai és fiziológiai igényét, és megfelelő, odaforduló gondoskodást mutatnak. A szülő-gyermek kapcsolat kölcsönös bizalmon alapuló, harmonikus. A gyermek iránt érzett esetleges szülői harag, indulat kontrollált. Elvértve egy-egy testi fenyítés a nevelési eszköz repertoárjában, amelyet a szülő kellő érzelmi odafordulással képes ellen-súlyozni, és nincs miatta büntudata. A szülők között kialakuló konfliktusok, nézeteltérések rendezése mellőzi a magasabb indulati hőfokot, és az esetleg hangosabb szóváltások sem keltenek félelmet a gyermekben. A szülők rendszeresen tartják a kapcsolatot az iskolával.

Elvált, külön élő házastársak konfliktusa nem kiélezett. A gyermekkel való kapcsolattartás gördülékeny, nem használják fel a gyermeket saját érdekében a másik szülő ellen.

A gyermek pszichés állapota szempontjából – A gyermek pszichésen tünet- és panaszmentes. Ha esetleg lelki tünetek, panaszok állnak fenn, az nem függ össze családi konfliktussal. Képességeinek megfelelő iskolai teljesítményt nyújt, a magatartására különösebb panasz nincs, jól motiválható, szorgalmas. Környezetével a magatartása spontán módon, a személyiségének megfelelő irányultságokat mutatja.

A gyermek szomatikus, higiénés állapota szempontjából – A gyermek korának megfelelő testi fizikai fejlettséggel bír. Napi megjelenésében ápolat, rendezett. Ruházata az esetlegesen alacsonyabb igény szint szerint is tiszta. A gyermek megjelenésében ápolat, higiénikus.

Alacsony fokú veszélyeztető magatartás

Időnként előforduló, enyhébb jelenségek, amelyeknek értékelhetően csekély a hatásuk a gyermek fejlődésére és későbbi viselkedésére (egy-három hónap). A lehetséges rizikó tényezők megvannak, de még nem indult el a krónikus jellegű folyamat mint általános életforma.

Családi légkör, szülői magatartások jellemzői a gyermeknevelés tükrében – Például a szülő egy alkalommal rövid időre, legfeljebb harminc percre elmulasztja hat év alatti gyermekének felügyeletét. Egyszer-egyszer nem megy érte az iskolába, óvodába, így értesíteni kell. A pedagógus kéréseit láthatóan nem teljesíti, évente egyszer-kétszer enyhén ittas állapotban megy a gyermekért, esetleg maga a gyermek számol be arról, hogy anya időnként kicsit mókás, pityókás. Évente néhányszor a gyermek is kocsmában köt ki az apjával, anyjával. Az otthoni alapvető teendők láthatóan az objektív problémák miatt alkalmanként lemaradnak.

Alkalmanként heves indulatokat kiváltó nézeteltérés a szülők között, esetleg egyszer már rendőrt is ki kellett hívni, netán a gyermek kér rendőri segítséget, vagy éppen a szomszéd észleli a hangzavart, s tesz bejelentést.

A gyermeknek mindkét féllel van kapcsolata, de az instabillá vált, ennek következtében fokozott ragaszkodás vagy lazuló kötődés figyelhető meg a gyermeknél a szülők irányába.

A válófélben lévőknél elmélyülő érdekkonfliktus kifejezett személyes jellegű. Jelentősen csökkent együttműködés a megoldások érdekében. Nő a gyermeknek az ellenérdekelte szülő iránti befolyásolása, kapcsolattartási nehézségek. Az elvált apa-anya gyakran megjelenik, a konfliktusok elmergesednek, súlyosbodnak a nézeteltérések a kamasz gyerekekkel a tanulás, az otthoni rendetlenség, a csavargás, esetenkénti éjszakai kimaradozás miatt.

A gyermek pszichés állapota szempontjából – Egy-egy diszkréttebb tünet, amely elsősorban a családi légkörrel és eseményekkel hozható összefüggésbe. Annak megszűntével akár spontán is rendeződhet. Tanulmányi előmenetelében képességéhez mérten hullámzó teljesítmény, változó motivációs szint és szorongalom. Magatartásában hangsúlyozódnak a paradox jegyek a figyelemfelhívásban, esetleg szabályokat és társas érintkezési normákat könnyen áthágó viselkedésben, de megjelenhet a túlzott félénkség, visszahúzódság. A gyermek környezetével való magatartása megfelel a személyiségének és az irányultságának, de abban a diszharmonizációból eredően túlhangsúlyozódások mutatkoznak. A gyermek harmonikus pszichés fejlődése megtört.

A gyermek szomatikus, higiénés állapota szempontjából – A gyermek a korának megfelelő testi, fizikai fejlettségű. Napi megjelenésében ápoltság, rendezettség, sokat jár ugyanabban a használt ruhában. A gyermek megjelenésén, ápoltságán, tisztaságán esetenként „foltok” esnek. Táplálkozása kevésbé rendszeres, esetleg éhesen érkezik az iskolába, és evés nélkül tölti a délelőtti órát.

Rendőri szemmel: még nem indult büntetőeljárás – családsegítő és gyermekjóléti szolgálat értesítése indokolt (a gondozás alapellátás keretein belül történik).

Mérsékeltlen súlyos veszélyeztető magatartás

Erről akkor beszélhetünk, ha az előbb említett cselekmények gyakrabban fordulnak elő, a krónikussá válás folyamata elkezdődött és zajlik (három-hat hónap), esetleg a családi konfliktus, krízis mélyül, a gyermekelhanyagolás kezd életformává válni, de még nem érik el a súlyos veszélyhelyzetet. Előjelei vannak annak, hogy hosszú távon súlyos veszélyeztető magatartás alakulhat ki.

Családi légkör, szülői magatartások jellemzői a gyermeknevelés tükrében – A gyermek jelenlétében történő erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal szemben (például apa megüti anyát, apa durván lökdösi anyát, apa a hajánál fogva húzza anyát, hangfekvés olyan magasságú, amelynek nyomán a szomszédok is észlelik a hangzavart, a segélykiáltást), mindeközben a szülők ügyet sem vetnek arra, hogy gyermekkorú/gyermekkorúak vannak jelen). Esetleg a gyermek választja szét őket. Mindezek összefügghetnek a család aktuális krízisével, és nem egy általános, folyamatosan fennálló családi légkört jelentenek, például valamilyen veszteséggel (válással, házasságon kívüli kapcsolattal, munkahely elvesztéssel, halállal). Mindezek közben előfordul olyan nézeteltérések a gyermek jelenlétében, amikor is rendőri segítségkérés, rendőri intézkedés történik.

A szülők közötti viszony végérvényesen megromlik, ebből a gyermek is egyre többet érzékel.

Munka nélküli szülő nem tudja feldolgozni a traumát, egyre gyakrabban nyúl a pohárhoz, ebben az időszakban hiányzik otthon a megértés és a türelem (esetleg ittas vezetés, rendőri eljárás, gépjárműben történő veszekedés, közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény). A lelki állapotuk romlása következtében után egyre csökken a türelmük a gyermek iránt. Ennek következtében megemelkedik a gyermek elleni hangos, indulatos kirohanás, szidás, gyakrabban alkalmaznak testi fenytést, több a pofon, a fenékre verés (esetleg alkalmanként egy-egy eszközt, fakanalat, papucsot is használva). A szülők hajlamosak csak a saját problémájukkal foglalkozni, s a gyermek nélkülözni kénytelen a személyes pozitív érzelmi odafordulást. Emiatt gyakran a kortársai társaságában keresi a figyelmet. Ha teheti, lemegy a játszótérre, s csak később megy haza stb.

Előfordulhatnak olyan kapcsolattartási problémák, amikor a rendőr jelenlétében sem tudnak megegyezni annak ellenére, hogy írásos megegyezésük van.

A gyermek pszichés állapota szempontjából – Az említettek miatt időszakosan romlik az iskolai teljesítmény, több tantárgyból is egy-két jegyet ront. A felszerelése gyakran hiányos, házi feladata pontatlan, a szülő nem ellenőrízte. Esetleg kialvatlanul érkezik az iskolába, a tanórákon nem tud figyelni. Figyelmét lekötik az otthoni nehézségek, illetve ily módon igyekezik felhívni magára a figyelmet az iskolában. Általános feszültség, mérsékelt szorongás jegyei figyelhetők meg, frusztrált, könnyen indulatos, sértődékennyé válik, esetleg fokozott elzárkózás és elbújás figyelhető meg. A gyermeknek megtört a családi kapcsolataiba vetett biztonságélménye és hite.

A gyermek szomatikus, higiénés állapota szempontjából – Felborul a gyermek rendezett megjelenése. Mosdatlan, a haja gyakran csapzott. A ruházata erősen viseltessé válhat. Testi fejlettsége a korának megfelelő, de láthatóan fogyott néhány kilogrammot. Az étvágya csökkent. Kevésbé figyel magára. Az iskolában rendszerint éhes.

Rendőri szemmel: már elindul a büntetőeljárás (leggyakrabban könnyű testi sértés vétség, zaklatás vétség ügyében) – családsegítő és gyermekjóléti szolgálat értesítése, esetenként hatósági eljárás kezdeményezése indokolt.

Súlyosan veszélyeztető magatartás

Jellemzői: elsődlegesen az, hogy a már leírt veszélyeztető folyamatok krónikussá, azaz életformává váltak. Folyamatos vagy nagyon gyakori elhanyagolo-

lás, vagy súlyosan veszélyeztető magatartás. Olyan esetben, ha a szülő, gondozó késvé kér segítséget (nem kér segítséget) a gyerek sérülései miatt, illetve az általa előadott történet nem hihető vagy hiteles. Olyan bántalmazás, amellyel a bántalmazó sérülést okoz a gyermeknek (például ujjtörés, zúzódások testszerte, kartörés stb.). Krónikus, hosszan – legalább fél–egy éve – fennálló veszélyeztető állapot, a család részéről igen alacsony szintű az esetleges szociális intézményekkel való együttműködés.

Családi légkör, szülői magatartások jellemzői a gyermeknevelés tükrében – Ha a gyermek szem- és fültanúja olyan mértékű családi veszekedésnek, amely rettegést, komoly félelmet vált ki belőle (szülő késsel megy neki a társának; forró élelmiszert borít szándékosan a társára; a társának olyan sérülést okoz, amely orvosi ellátást, táppénzt igényel, munkából kiesik, esetleg gyermekét sem tudja ellátni). Különösen hangsúlyos, ha az egyik fél, akinek a gyermekkel nincs biztonságot jelentő kapcsolata, bántalmazza a gyermek számára biztonságot nyújtó személyt.

Olyan rendszeres, hosszú időn át tartó érzelmileg rossz bánásmód, amely súlyos, és tartósan károsan hat a gyermek érzelmi fejlődésére (titkolt terhesség, nem kívánt terhesség, gyermek hibáztatása).

Csecsemőkorban szándékos vagy gondatlan cselekedet (ütés, rázás – egyszeri, nagy horderejű, sérüléssel járó cselekmény; élelmezés megvonása – ismétlődő cselekmény, hosszabb időn át).

Gyermek csellengése, otthonról való elcsavargása ismeretlen helyre – szülő nem keresi őt, az eltűnését napokig nem jelenti a rendőrségen, az intézkedés elmulasztását nem indokolja semmivel. Elszámoltatásakor a gyermek gyakori otthoni nézeteltérésekről, rendszeres italozásról, elhanyagolásról számol be, esetleg rendszeres bántalmazásról mesél; a szülő azt állítja, nem hajlandó tovább nevelni a gyermeket.

A szülő életvitele erősen veszélyezteti a gyermeke életét, csak külső segítséggel képes a napi ellátására.

A gyermek azért nem jár iskolába, mert a kistestvéreire kell vigyáznia, illetve a családtagjaival együtt dolgozik a család megélhetéséért (például vasat gyűjt, gyümölcsöt szed, képeslapot árul, koldul). Ha időnként megjelenik, nincs tanulásra alkalmas állapotban (rendkívül álmos, ráborul a padra, nem is érti, mi történik körülötte). Azért kerüli az iskolát, mert prostitúciót folytat.

A gyermek pszichés állapota szempontjából – A gyermek teljesítménye szinte minden tantárgyból rosszabb, mint ahogyan az a képességeiből következne. Figyelme szétszórt, romlik a tartós összpontosítási képessége. Nem a pubertáskorhoz köthető, a korábbi spontán érzelmi reakcióhoz és személyi-

ségfejlődéséhez viszonyítva markáns érzelmi és viselkedésbeli változás tapasztalható. Magatartásában kifejezett opponáló – ellenkező – vagy regresz-szív, a korától elmaradó reakciók válnak meghatározóvá. A gyermek fejlődése több szinten megrekedt. Kiéhezett a figyelemre, gondoskodásra és szeretetre. A gyermek alapvető érzelmi, fizikai és fiziológiai szükségletei tartósan akadályozottak.

A gyermek szomatikus, higiénés állapota szempontjából – A gyermek megjelenése megindító, szűkebb és tágabb környezetében sajnálatot és együttérzést kelt. Általános megjelenése az érzelmi és fizikai elhanyagolás jegyeit mutatja.

Rendőri szemmel: minden esetben indul valamilyen eljárás a gyermek védelme érdekében, minden eset más, minden esetet egyenként kell megvizsgálni, hogy döntést hozzassunk – kiskorú veszélyeztetése büntett, családsegítő és gyermekjóléti szolgálat értesítése, gyámhivatalnál hatósági eljárás kezdeményezése –, esetenként a gyermek kiemelésére is sor kerülhet.

Életveszélyes veszélyeztetettség

Életveszélyes helyzetek azok, amikor – leggyakrabban – az elkövető vagy más családtag nem kér segítséget a sérülések ellátására, kezelésére: mindezzel hosszú távú vagy súlyos lélektani, fizikai kárt okoz (szülő sérelmére életellenes bűncselekmény történik, amelynek a gyermek szem- és fültánúja, ennek következtében a kiskorú a bűncselekmény helyszínén marad felügyelet nélkül; halálos balesetben elhunyt, vagy életveszélyesen sérült szülők mellett a baleset helyszínén marad a kiskorú szintén felügyelet nélkül).

A gyermek sérülése nem a szülő gondatlanságából ered (például leteszi a forró vizes fazekat, és a gyermek beleesik, vagy a játszótéren leesik a mászó-kárról), hanem a közvetlen fizikai bántalmazást előidéző erőszakos magatartásából.

A szülő a gyermeknek szándékosan fájdalmat, sérülést okoz, ennek következtében a gyermek életveszélyes helyzetbe kerül, vagyis indokolt az azonnali orvosi ellátása, például életmentő műtét végrehajtása.

Rendőri szemmel: egyértelmű helyzet, két-három évente fordul elő leírtakhoz hasonlóan súlyos eset. Minden alkalommal jelenti az egészségügyi intézmény, az azt észlelő gyermekvédelmi szakember a rendőrségnek. Minden esetben indul büntetőeljárás, leggyakrabban a bántalmazó őrizetbe vétele mellett. Felügyelet nélkül maradó kiskorú esetében azonnali intézkedést in-

dokoló helyzet, elhelyezés más hozzátartozónál, illetve személynél, gyermekotthonban, emellett pszichés gondozás azonnali megkezdése.

Szexuális abúzus

A család valamely tagja szexuális bűncselekményt követ el a gyermek sérelmére. Leggyakrabban e bűncselekmény a másik szülő tudomására jut, de ő semmit nem tesz annak érdekében, hogy azt megszüntesse; hallgatólagosan tudomásul veszi.

A gyermekvédelmi szakemberek álláspontja nem egységes a szexuális abúzus kategóriába sorolása tekintetében. Az előforduló eseteket elsősorban a *súlyos veszélyeztető magatartás*, esetenként az *életveszélyes helyzetek* kategóriájába soroljuk. Ha a büntetőeljárásban az anya felelőssége is felmerül, indokoltá válhat a kiskorú ideiglenes elhelyezése (más hozzátartozónál, illetve személynél, gyermekotthonban).

Észleléseink alapján leginkább az okoz gondot: higgyünk-e a bejelentőnek, a segítséget kérő gyermeknek; vagy sem; megtörtént, vagy sem. A szakemberek gyakran szeretnék szőnyeg alá söpörni ezeket a kényesnek mondható ügyeket, ezért ritkán indul büntetőeljárás.

Javaslatok

1. Minden frissen végzett rendőrnek kell, hogy legyenek alapvető ismeretei a gyermekvédelem témakörében. A csekély élettapasztalatot szerzett fiataloknak az eddigiéknél átfogóbban kell ismerniük a veszélyeztetettség konkrét megvalósulási formáit, a kiskorú érdekében teendő intézkedések széles választékát, az akut helyzetben a gyermekvédelmi szervektől, jelzőrendszeri tagoktól soron kívül igényelhető segítségnyújtási lehetőségeket. A téma bonyolultságára, kiterjedtségére tekintettel javasoljuk az eddigiéknél átfogóbb ismeretek tanítását a rendőr-szakközépiskolákban és a Nemzeti Közszerződési Egyetemen.

2. Az egységes fellépés érdekében javasoljuk konkrét útmutatásokat tartalmazó módszertan kiadását a következő témakörökben: gyermekbántalmazás; kiskorúak ideiglenes elhelyezése; elsődleges rendőri intézkedés a jelzőrendszer tagjaként; több szervezet bevonásával létrejövő eszmegoldások; a veszélyeztetettség mértékének meghatározása, konkrét formái; kapcsolattartás a szülőkkel, nagyszülőkkel; határon átnyúló kapcsolattartás.

3. Javasoljuk a rendőrség honlapján gyermekvédelem témakörben hasznos honlapokra történő navigálás lehetőségének megteremtését a Bűnmegelőzés/családvédelem témakörön belül.

4. Javasoljuk a gyermeki jogokkal kapcsolatos tudnivalók országos szintű oktatását.